

נושא העבודה
מוסר בעת מלחמה

תאריך: ינואר 2017

**העבודה מוגשת בחסות העמותה של נוער שוחר
משפט עברי**

הקדמה אישית:

אני בחרתי בנושא של מוסר בעת מלחמה מכיוון שזהו נושא שקרוב לליבם של רוב תושבי ישראל ובפרט אלי כתושבת בדרום. כולנו במדינת ישראל עברנו מלחמות ושמענו על מקרים של חיילים שלא נהגו באופן מוסרי בזמן המלחמה, אנו שומעים על מקרים אלה רק מהחדשות ומהרשתות החברתיות, ולרוב המקרה לא עובר באופן אובייקטיבי לכן במהלך העבודה אני אוכל לקרוא מאמרים ופסקי דין שהם אובייקטיביים ולא בעלי דעה של אדם שרושם את הכתבה או את הפוסט וכך אני אוכל ללמוד באופן מעמיק על הנושא

איך לנהוג בצורה מוסרית בזמן מלחמה.

תוכן העניינים

3	מבוא
4	משפט עברי : מוסר המלחמה ביהדות
4	השיקולים ליציאה למלחמה
5	פגיעה בחפים מפשע

7	חובת הקריאה לשלום
8	סיכום משפט עברי
8	משפט ישראלי :
8	האם תקנה 119 מוסרית?
8	תקנת ההגנה 119 (1)
9	פסק דין בג"ץ 8091/14 - המוקד להגנת הפרט ואח' נ' שר הביטחון ואח' (2014)
11	הריסת בתים לערבים תקנה 119 חוקיותה ומסורותיה
11	החזקת מחבלים בצורה לא חוקים
12	דנ"פ 97 / 7048 פלונים נ' שר הביטחון פ"ד נד (1) 721 (2000)
14	סיכום משפט ישראלי.
14	השוואה בין ישראל לעברי
16	חוק יסודות המשפט
17	סיכום השוואה בין ישראלי לעברי
17	משפט משווה
19	ביבליוגרפיה
20	רפלקציה
21	נספחים

מבוא :

מדינת ישראל היא מדינה היהודים וזוהי המדינה היחידה של היהודים, מדינת ישראל מוקפת באויבים - בארגוני טרור, אשר מדינת ישראל נמצאת איתם במלחמה תמידית. בין אם זה במלחמות כנגד מדינות שבה אנו כמדינת ישראל צריכים לשמור על מוסריות ולא לפגוע בזכויות בסיסיות של אנשים ללא סיבה מוצדקת. בנוסף קיים גם טרור של מחבלים

מתאבדים שהם מגיעים מהאסלאם הקיצוני "הג'יהאד" שבו המחבלים מתאבדים במטרה להרוג אנשים אחרים, ישראל חוותה המון מקרים של מחבלים ובפרט בתקופה האחרונה במהלך עשרת החודשים האחרונים (החל מה 13.9.15), עומד מספר ההרוגים בפיגועי הטרור הקטלניים על 39 (מתוך האתר של מגן דוד אדום בישראל) תופעת המחבלים המתאבדים לא מתקיימת רק בישראל אלא בעולם כולו לדוגמא: המחבל המתאבד בברלין, אסון התאומים ועוד מקרים רבים. ואנו צריכים לבחון את השאלה באיזה מידת מוסריות אנו צריכים לנהוג עם המחבלים ובזמן מלחמות.

משפט עברי: מוסר המלחמה ביהדות

השיקולים ליציאה למלחמה¹

ביהדות יש שני סוגים של מלחמות- מלחמת רשות ומלחמת חובה. הרמב"ם מסביר זאת כך:

אין המלך נלחם תחילה אלא מלחמת מצווה. ואי זו היא מלחמת מצווה? זו מלחמת שבעה עממים, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם. ואחר כך נלחם במלחמת הרשות, והיא המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו. ואחד מלחמת מצווה אינו צריך ליטול בה רשות בית דין, אלא יוצא

---

¹ חיים נבון בית המדרש הווירטואלי של ישיבת הר עציון דעת תשס"ז • 2006
www.daat.ac.il/daat/tsava/maamar/al-musar-2.htm

מעצמו בכל עת, וכופה העם לצאת. אבל מלחמת הרשות אינו מוציא העם בה אלא על פי בית דין של שבעים²

מלחמה חובה זוהי מלחמה שבעזרתה כובשים שטחים של עם ישראל שעמים אחרים יושבים עליהם. זוהי מלחמה שהיא מצווה.

מלחמה רשות- מלחמה שבה כובשים שטחים שהם לא של עם ישראל, צריך לבקש רשות מבין הדין. עושים זאת על מנת להפחיד או להתריע עמים שיש לעם ישראל סכנה מפניהם. יש הטוענים שמלחמת רשות זוהי מלחמה שאינה מוסרית מכיוון שהיא אינה הכרחית ואין בה ציווי אלוקי, כמו מלחמת חובה זוהי מלחמה שאנשים עלולים להיהרג בה ללא צורך אמיתי וממשי. אך לעומת זאת אפשר לראות את הטענה של ראה בדברי הרב שאול ישראלי שהוא בעד מלחמת רשות:

כל מלחמה שהיא מביאה הרווחה, ועל ידי זה ניתנת אפשרות לטפל יותר בחולים ותשושים, מה שאינו קיים בזמן שהתנאים הכלכליים הם ירודים. מלחמה שהיא להרבות שמעו של המלך, יש להניח שעל ידי זה יפחדו האויבים מלבוא, וירבו אלה המעוניינים לבא אתו בברית, מה שגם כן מביא למצב כלכלי יותר טוב, ועל ידי זה מתרבה בריאות הציבור³

הרב טוען שמלחמת רשות היא טובה כי אם מנצחים בה אז המצב הכלכלי של המדינה משתפר ואפשר להבריא חולים בעזרת הכסף שמרוויחים.

פגיעה בחפים מפשע⁴:

המעשה הראשון בתורה שנקשר להריגת חפים מפשע בהקשר של מוסר במלחמה הוא המעשה בשכם שעשו שמעון ולוי:

ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ. וירא אותה שכס בן חמור החוי נשיא הארץ, וייקח אותה וישכב אותה ויענה... ויאמר שכס בן חמור אל אביו לאמר: קח לי את הילדה הזאת לאישה... ויענו בני יעקב את שכס ואת חמור אביו במרמה וידברו, אשר טמא את דינה אחותם. ויאמרו אליהם: לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את אחותנו לאיש אשר לו ערלה, כי חרפה היא לנו. אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמונו, להימול לכם כל זכר... ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו, ויבואו על העיר בטח, ויהרגו כל זכר. ואת חמור ואת שכס בנו הרגו לפי חרב, ויקחו את דינה מבית שכס ויצאו. בני יעקב באו על החללים ויבוזו העיר אשר טמאו אחותם... ויאמר יעקב אל שמעון ולוי: עכרתם אותי להבאישני ביושב הארץ, בכנעני

² רמב"ם, הלכות מלכים ה', א-ב

³ הרב שי' ישראלי, עמוד הימיני, עמ' ריד-רטו

⁴ חיים נבון בית המדרש הווירטואלי של ישיבת הר עציון דעת תשס"ז • 2006
www.daat.ac.il/daat/tsava/maamar/al-musar-2.htm

ובפריזי, ואני מתי מספר, ונאספו עליי והכוני ונשמדתי אני וביתי. ויאמרו: הכזונה יעשה את אחותנו⁵

שכס החיוי מבצע מעשה מזעזע בדינה. שכס החיוי ממשיך להחזיק אותה בביתו ומעוניין להתחתן איתה. האחים מסכימים לכך ששכס החיוי יתחתן עם דינה בתנאי שכל אנשי שכס יעשו ברית מילה. חמור ושכס מקבלים מיד את התנאי. שמעון ולוי מגיעים לעיר ביום השלישי לאחר הברית מילה והורגים כל זכר בעיר ומחלצים את דינה. יעקב אינו מסכים עם בניו ואף מתנגד אל מעשיהם. הרמב"ן מדבר על מי צדק במעשיו יעקב או בניו:

ורבים ישאלו, ואיך עשו בני יעקב הצדיקים המעשה הזה לשפוך דם נקי. והרב (=הרמב"ם) השיב... שבני נח מצווים על הדינים, והוא להושיב דיינין בכל פלך ופלך לדון בשש מצוות שלהן, ובן נח שעבר על אחת מהן הוא נהרג בסייף, ראה אחד שעבר על אחת מהן ולא דנוהו להרגו הרי זה הרואה ייהרג בסייף. ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכס הריגה, שהרי שכס גזל, והם ראו וידעו ולא דנוהו. ואין דברים הללו נכונים בעיני, שאם כן היה יעקב אבינו חייב להיות קודם וזוכה במיתתם, ואם פחד מהם למה כעס על בניו וארר אפס אחר כמה זמנים, וענש אותם וחלקם והפיצם, והלא הם זכו ועשו מצווה ובטחו באלוהים והצילם... אלא שאין הדבר מסור ליעקב ובניו לעשות בהם הדין. אבל עניין שכס, כי בני יעקב, בעבור שהיו אנשי שכס רשעים ודמם חשוב להם כמים, רצו להינקם מהם בחרב נוקמת, והרגו המלך וכל אנשי עירו, כי עבדיו הם וסרים אל משמעתו, ואין הברית אשר נימולו נחשב בעיניהם למאומה כי היה להחניף לאדוניהם. ויעקב אמר להם בכאן כי הביאוהו בסכנה, שנאמר: 'עכרתם אותי להבאישיני'; ושם ארר אפס כי עשו חמס לאנשי העיר, שאמרו להם במעמדו 'וישבנו אתכם והיינו לעם אחד', והם היו בוחרים בהם ובטחו בדיבורם, ואולי ישובו אל ה', והרגו אותם חיים, כי לא הרעו להם כלל⁶

הרמב"ם מסביר שאנשים שכס הם אנשים שעונשם הוא עונש מוות מלכתחילה, והרמב"ן מוסיף על דבריו שבניו של יעקב, שמעון ולוי, לא היה תפקידם להוציא להורג את אנשים שכס, הם הרגו אותם רק מתוך הרגש של נקמה ולא בגלל החטאים שלהם. לכן ע"פ הרמב"ן יעקב צודק בוויכוח זה כי שמעון ולוי חטאו כי הם הרגו אנשים ללא שום סיבה ובנוסף הם הרגו אנשים שהיה להם איתם ברית. ובגלל זאת יעקב צדק. מצד שני קיימת הגישה של המהר"ל מפראג. המהר"ל מצדיק את שמעון ולוי לעומת הרמב"ן ומהרמב"ם:

⁵ בראשית ל"ד, א-לא

⁶ רמב"ן, בראשית ל"ד, י"ג

שאינו דומה שני אומות, כגון בני ישראל וכנעניים, שהם שני אומות... ולפיכך הותר להם ללחום כדין אומה שבא ללחום על אומה אחרת, שהתירה התורה. ואף על גב שאמרה התורה 'כי תקרב אל עיר להילחם אליה, וקראת אליה לשלום', היינו במקום שלא עשו לישראל דבר. אבל במקום שעשו לישראל דבר, כגון זה שפרצו בהם לעשות להם נבלה, אף על גב דלא עשה רק אחד מהם - כיוון שמכלל העם הוא, כיוון שפרצו להם תחילה, מותרים ליקח נקמתם מהם... אף על גב שהיו הרבה שלא עשו - אין זה חילוק, כיוון שהיו באותה אומה שעשה רע להם, מותרים לבוא עליהם במלחמה, וכן הם כל המלחמות⁷

המהר"ל מציג בגישתו שקיימים שני מקרים, אחד של מלחמה אישית שאינה קשורה לעמים והשני מלחמה בין שני אומות, הרב טוען שמלחמה בין אומות יכולה להתחיל מסכסוך אישי כמו במקרה שמוצג לפנינו של שמעון ולוי, פגיעה באדם אחד מתוך העם היא כמו פגיעה בעם כולו. רבי יהודה ליואי סבור שנקמת שמעון ולוי היא פעולה מלחמתית שניתן ללמוד ממנה כללי מוסר לחימה בישראל. ברגע שכל האזרחים בעם נתפסים כאחראים על המעשה, לא מתקיימת הבחנה בין לוחמים לאזרחים, ולא צריך להצדיק הריגה של חפים מפשע.

"אכן, הנה בני יעקב לא היה בדעתם להרוג אלא בעל עבירה; אלא שכל בני העיר רצו לעמוד בפרץ כנגדם לבל יהרגו מלכם, אשר על כן הרגום מדין רודף"⁸
אור חיים מחזק את שמעון ולוי אך בדרך הפוכה מזו של הרמה"ל, הוא טוען שאי אפשר להרוג חפים מפשע, אך אנשי שכס אינם היו חפים מפשע לכן מעשיהם היה מוצדק.
רשב"י טוען שבעת מלחמה אין צורך לגלות רחמים בזמן מלחמה:
"תני ר' שמעון בן יוחי: הטוב שבעובדי כוכבים, בשעת מלחמה הרוג"⁹

חובת הקריאה לשלום¹⁰:

"כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום. והיה אם שלום תענד ופתחה לך, והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך. ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה, וצרת עליה"¹¹ אחת החובות בתורה לפני מלחמה, היא לקרוא לשלום לעיר שבאים להלחם עליה לפי תחילת המלחמה. זוהי חובה שהופכת את המלחמה למוסרית, מכיוון שלא מתחילים לתקוף מבלי להתריע ולנסות לקרוא לשלום.

⁷ מהר"ל, גור אריה שם; בתרגום חופשי.
⁸ אור החיים, בראשית ל"ד, כ"ה

⁹ מסכת סופרים ט"ו, י
¹⁰ אביעד כהן, משפט ומוסר בעת מלחמה פרשת עקב דעת (תשסו)
www.daat.ac.il/mishpat-ivri/skirot/260-2.htm
¹¹ דברים כ, י-יב

סיכום משפט עברי:

לאחר הצגה של כל דברי התורה ופרשנויות הרבנים אנו למדים שהתורה והפרשנויות שהחוקים בתורה תמיד מדברים על לפעול במוסריות, שהמלחמות בסופו של דבר יגמרו עם הכי פחות נזק. לדוגמא הצגתי בעבודתי מספר חוקים כמו חובת הקריאה לשלום שבה אנו מנסים קודם לפעול במסע ומתן לפני שפוגעים באופן פיזי, בנוסף התורה אינה מעודדת מלחמות ניתן לראות זאת לפי ההתפלגות של המלחמות מלחמת רשות ומלחמת חובה שבה יוצאים ברגעים מחייבים, ואם יוצאים למלחמת רשות צריך אישורים לפני ובנוסף במלחמה צריך לפעול בצורה הכי מוסרית שיש, אפילו בתורה רשום שאסור לעקור עצים סתם בזמן מלחמה. למדנו מהמקרה של שמעון ולוי שהרגו את אנשי שכם שאפשר לפרש את התורה בהרבה פרשנויות, אחת הפרשנויות הבולטות שלמדנו היא של המרה"ל שבה למדתי שיש "הצדקה" להריגת אזרחים ברגע שכולם נתפסים כאחראים למעשה הפשיעה של המדינה.

לסיכום, חוקי התורה תמיד פועלת למען השגת מוסריות, ומי שפועל בצורה לא מוסרית נענש.

משפט ישראלי:

האם תקנה 119 מוסרית?

תקנת ההגנה 119 (1):

מפקד צבאי רשאי להורות בצו שיוחרמו לזכות ממשלת ישראל כל בית, מבנה או קרקע, שיש לו טעם לחשוד בהם שמהם נורה כל כלי יריה שלא כחוק.... או כל בית..... שבהם נוכח לדעת כי תושביהם.... עברו, או ניסו לעבור.... עבירה שבה כרוכות אלימות או הטלת אימה או עבירה שעליה נדונים בבית-משפט צבאי; ....רשאי המפקד הצבאי להחריב את הבית או את המבנה או כל דבר הנמצא בבית, במבנה, בקרקע או עליהם....רשאי שר הביטחון בכל זמן, בצו, למחול על ההחרמה כולה או מקצתה...לקנין בני-אדם שהיו זכאים בהם אילולא ניתן צו ההחרמה וכל שעבודים על הבית, המבנה או הקרקע, יחזרו לתקפם לטובת בני-האדם שהיו זכאים בהם אילולא ניתן צו ההחרמה¹²

"תקנות ההגנה (שעת חירום), 1945 – פרי שלטון מנדטורי"¹³

תקנה זו חוקקה על ידי השלטון הבריטי שישב בארץ ישראל לפני הקמתה, מדינת ישראל שימרה את החוק הזה והוא מתקיים עד היום. תקנת ההגנה 119 (1) קובעת כי מפקד

¹²תקנות ההגנה (שעת-חירום), 1945

¹³ 4/44 בג"ץ 8091/14 - המוקד להגנת הפרט ואח' נ' שר הביטחון ואח' (2014) (שופט א' רובינשטיין)

בצבא רשאי להרוס כל בית בפלסטין אם יראה לו לנכון. אם הבית שימש למחבל בכל צורה שהיא מגורים, החזקת נשק או שגר בבית אדם שידע או שיתף פעולה עם אותו מחבל רשאי מפקד צבאי להורות על הריסת הבית. שר הביטחון רשאי לבטל החלטה של מפקד.

פסק דין בג"ץ 8091/14 - המוקד להגנת הפרט ואח' נ' שר הביטחון ואח' (2014):

שמונה עותרים שפועלים להגנה על זכויות אדם בישראל ובשטחים מוחזקים. פנו לבג"צ בנושא של תקנת ההגנה 119, העותרים טענו לבג"ץ שתקנה זו שאינה חוקית ואינה מוסרית.

השופט א' רובינשטיין: השפוט רובינשטיין פתח את דבריו כך: "לא אכחד כי עתירה זו מעוררת מטיבה שאלות קשות.. ואיש אינו יכול לכחד כי מתעוררת כאן דילמה מוסרית במקומות מסוימים." ¹⁴ קיים בעתירה זו דילמה מוסרית האם זה מוסרי להרוס בתים של מחבלים או לא?

"תכלית תקנה 119 היא הרתעתית, לא עונשית; מטרתה ליתן בידי המפקד הצבאי כלים שיוכלו ליצור הרתעה אפקטיבית" ¹⁵ לדברי רובינשטיין תקנה זו היא רק הרתעה למחבלים ולא העונש שלהם, כך אנו מרתיעים "מחבלים עתידיים" לא לפעול בעתיד ולא לרצוח אנשים נוספים כך אמר השופט טריקל:

מעיקה מן הבחינה המוסרית המחשבה כי את עוונות של המחבל נושאים בני משפחתו... אולם הסיכוי שהרס בית, או אטימתו, ימנע בעתיד שפיכות דמים מחייב אותנו להקשות את הלב ולחוס על החיים, העלולים ליפול קרבן למעשי זוועה של מפגעים, יותר משראוי לחוס על דייריו של הבית. אין מנוס מכך ¹⁶

השופט רובינשטיין טען שלמרות החוסר מוסריות המתקיים בעקבות פגיעה בזכויות יסוד כדי לקיים את המשטר הדמוקרטי בישראל עלינו להמשיך לקיים את תקנה זו. "אין בידנו לקבל את העתירה." ¹⁷

השופט נ' סולברג: "אני מסכים עם חברי, השופט א' רובינשטיין"

"מצב הדברים קודר ומכביד דיו, עמד על כך חברי השופט א' רובינשטיין, אך העמדתו

¹⁴ בג"ץ 8091/14 - המוקד להגנת הפרט ואח' נ' שר הביטחון ואח', 10, (2014) (השופט א' רובינשטיין)

¹⁵ בג"ץ 8091/14 - המוקד להגנת הפרט ואח' נ' שר הביטחון ואח', 11 (2014) (השופט א' רובינשטיין)

¹⁶ בג"ץ 6288/03 סעאדה נ' אלוף פיקוד העורף, פ"ד נח(2) 289, 294 (2003) (להלן עניין סעאדה) (השופט טרינקל)

¹⁷ בג"ץ 8091/14 - המוקד להגנת הפרט ואח' נ' שר הביטחון ואח', 21כו' (2014) (השופט א' רובינשטיין)

באופן שנעשה בעתירה, מקצינו מעבר למידה. אסביר¹⁸ השפוט נ' סולברג מסכים עם דבריו של השופט רובינשטיין, שלא צריך לקבל את העתירה, אך הוא חושב שהוא מקצין את עמדתו מעבר למידה. "לעת הזאת נוהג הפיקוד הצבאי באופן מתון, שקול ומדוד במימוש הסמכות." ¹⁹ נ' סולברג מציין בדבריו שהפיקוד הצבאי פועל בצורה מוסרית מכיוון שהוא פועל בצורה שקולה ומקרים של הריסת בתים נעשים בצורה מועטה רק במקרים חמורים ביותר. נ' סולברג הציג מחקר שמציין שהריסת בתים של מחבלים היא אכן אפקטיבית ומקדשת את מטרותה, לכן ממחקר זה אפשר להסיק שהריסת בתים של מחבלים אכן פעולה מוסרית. "נמצא, כי הריסת בתיהם של מחבלים מתאבדים ושל מעורבים אחרים במעשי טרור, הביאה לירידה מיידית ומשמעותית במספר פיגועי ההתאבדות שבוצעו על-ידי מפגעים המתגוררים באזור שבו בוצעה הריסה." ¹⁹ לסיכום השופט נ' סולברג, דחה את העתירה.

השופטת א' חיות: "אני מצטרפת אל המסקנה שאליה הגיע חברי השופט א' רובינשטיין ולפיה דין העתירה דנן להידחות"²⁰ א' חיות חושבת גם היא שצריך לדחות את העתירה והיא מציגה את הסיבות הבאות:

".. הסוגיות העקרוניות שהעלו העותרים בעתירה דנן נדונו והוכרעו על ידי בית משפט זה אך לאחרונה בעתירות פרטניות." ²¹ השופטת טוענת שבית המשפט כבר בחן את מקרה זה ולכן אין צורך לדון בנושאים אלה שוב. בנוסף השופטת מדברת על כך שזו אכיפה הרתעתית ולא "ענישה" לכו זהו דבר שמוסרי, אך היא טוענת כמו השופט נ' רובינשטיין שצריך לצמצם את השימוש באכיפה זו. לסיכום, השופטת א' חיות דחתה את העתירה.

לסיכום העתירה לבג"ץ נדחתה מהטעמים הבאים:

"...לגבי השימוש בתקנה 119 נקבע כי השימוש בכלי זה חוקי גם במבחן המשפט הבינלאומי וגם במשפט הפנימי. והשאלה המרכזית היא סבירות ושיקול באשר לשימוש בה." "כפי שנפסק בעבר וצוין אך לאחרונה, תכלית תקנה 119 היא הרתעתית, לא

¹⁸ בג"ץ 8091/14 - המוקד להגנת הפרט ואח' נ' שר הביטחון ואח', 22 3 (2014) (השופט נ' סולברג)

¹⁹ בג"ץ 8091/14 - המוקד להגנת הפרט ואח' נ' שר הביטחון ואח' 24 7 (2014) (השופט נ' סולברג)

²⁰ בג"ץ 8091/14 - המוקד להגנת הפרט ואח' נ' שר הביטחון ואח' 36 1 (2014) (השופטת א' חיות)

עונשית²¹ נקבע כי זוהי תקנה שחוקית גם בישראל וגם במשפט הבינלאומי אך צריך להקפיד להשתמש בה בצורה סבירה ומוסרית.

הריסת בתים לערבים תקנה 119 חוקיותה ומסורתה: ²²

"האם הריסת הבית כתגובה למעשיו, אינה בגדר ענישה קולקטיבית, האסורה לפי עקרונות בסיסיים של מוסר וצדק?"²³ נדון בשאלה האם הריסת בתים למחבלים היא אסורה או מותרת לפי עקרונות בסיסיים של המוסר והצדק. בתקנה 119 מתקיימת פגיעה בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ובזכות הקניין, פגיעה זו לא מבטל את תוקפן של התקנות הן משום שהוראות סעיף 10 לחוק היסוד²⁴ משריינת את הדין הישן והן משום שהתקנה שבה אנו דנים כעת הייתה עוברת את מבחנה של פסקת ההגבלה הקבועה שבסעיף ²⁵8 לחוק היסוד.²⁶

בתור מדינה דמוקרטית הנמצאת במלחמה עם ארגוני טרור, אנו מחויבים להשתמש בתקנה 119, צריך לצייד את המפקדים בכלים אפקטיביים אשר ייצרו הרתעה אצל המחבלים, ולא לשלוח אותם רק מצוידים בנשק. מכיוון שעולה הסיכוי שהמחבלים יחשבו על משפחיותיהם לפני ביצוע הפיגוע מכיוון שההשלכות הם שהבית של משפחתם עלול להיהרס.²⁷

עוד צעד לשמירת המוסריות וההגינות הוא שהמדינה מודיעה למשפחת המחבל לפני הריסת הבית על הריסת הבית, כדי שהם יוכלו להתארגן מראש ולמצוא מכסה ותחלופה לבית שיהרס או יאטם.

החזקת מחבלים בצורה לא חוקים

---

²¹ בג"ץ 8091/14 - המוקד להגנת הפרט ואח' נ' שר הביטחון ואח' 2 (2014) גרוס, עמנואל מאבקה של דמוקרטיה בטרור: היבטים משפטיים ומוסריים. תל אביב: נבו, עמ' 205-256 (2004)

²² בג"ץ 798/89 שוקרי נ' שר הביטחון (לא פורסם) פסקה 4 (השופט ברק)

²³ סעיף 10 לחוק היסוד: "אין בחוק יסוד זה כדי לפגוע בתקפו של דין שהיה קיים ערב תחילתו של חוק היסוד"

²⁴ סעיף 8 לחוק היסוד: "אין פוגעים בזכויות שלפי חוק יסוד זה אלא בחוק ההולם את עריכה של מדינה ישראל, שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש או לפי חוק כאמור מכוח הסכמה מפורשת בו"

²⁵ מתבסס על: גרוס, עמנואל מאבקה של דמוקרטיה בטרור: היבטים משפטיים ומוסריים. תל אביב: נבו, עמ' 205, 210 (2004)

²⁶ מתבסס על: גרוס, עמנואל מאבקה של דמוקרטיה בטרור: היבטים משפטיים ומוסריים. תל אביב: נבו, עמ' 205, 215 (2004)

פסק דין זה אזרחים לבנונים מגישים עתירה לביהמ"ש על כך שהם ריצו במלואם תקופות שונות של מאסר בישראל אך לא שוחררו והוחזקו במעצר מינהלי כקלף מיקוח למו"מ לשחרור שבויים או נעדרים.

הנשיא א' ברק: הנשיא ברק מציג מולנו שאלה האם אפשר להחזיק אדם שלא נשקפת ממנו סכנה למדינה רק כקלף מיקוח- למו"מ לשחרורם של שבויים או נעדרים מכוחות הביטחון? מדברי הנשיא א' ברק עולה שלא נשקפת סכנה מהעותרים כי הם סיימו לרצות את עונשם. בזמן שעוצרים את העותרים ללא סיבה מוצדקת נוצרת פגיעה בזכויות יסוד של העצורים הזכות לכבוד האדם וחירותו.

לסיכום, כיוון שהמשיב אינו טוען שקיימת דרך חוקית להחזיק את העותרים במעצר אלא בדרך של מעצר מינהלי לפי חוק המעצרים, וכיוון שהגענו למסקנה כי לפי חוק המעצרים אין סמכות לעצור אדם שאין נשקפת ממנו סכנה לביטחון המדינה, יוצא שאין סמכות למשיב להחזיק את העותרים במעצר. התוצאה הינה, כי אנו מקבלים את העתירה.²⁸

השופט ת' אור, השופט א' מצא והשופט י' זמיר מסכימים עם דברי השופט א' ברק. השופט מ' חשין: השופט מ' חשין פותח את דבריו קח שהמלחמה שקוראת בלבנון היא מלחמה רצינית ואמיתית וצריך להבהיר שחיילים נהרגים ונפצעים בהם. השופט מציג את המקרה של רון ארד שחטוף בידי החזבאללה, גם האנשים שמוחזקים בידי ישראל הם פעילי מלחמה, לכן זהו מקרה שווה, ברגע שהחזבאללה יחזירו לנו את רון ארד או יגלו לנו מה עלה בגורלו נחזיר להם את העותרים. בנוסף מציין מ' חשין שיש בידו של שר הביטחון את האפשרות להאריך את מעצרים לפי סעיף 2 לחוק סמכויות שעת-חירום (מעצרים). מכיוון שעולה בעיה ביטחון המדינה או בטחון הציבור. בנוסף מציין השופט, כמו שפוגעים בזכויותיו של רון ארד כך אנו יכולים להעריך את מעצרו של העותרים, מכיוון שהם לא אנשים פשוטים שעצרנו אלא פעילי חזבאללה, מחבלים. לסיכום הסופט מ' חשין חושב שצריך לדחות את הדיון בחודשיים ולראות את התפתחויות המשא ומתן. "צר לי שדעתי דעת מיעוט היא"

²⁸ דנ"פ 97 / 7048 פלונים נ' שר הביטחון פ"ד נד (1) 721 754 ד (2000)

המשנה לנשיא ש' לוי: שופט זה עוסק בשאלה השאלה האם מוסמך שר הביטחון מכוח סעיף 2(א) לחוק סמכויות שעת-חירום (מעצרים) (להלן – החוק), להורות על מעצר מינהלי של אדם אך בשל הטעם שיש במעצר כדי לקדם את שחרורם של שבויים ונעדרים מקרב כוחות הביטחון. השופט אומר שאם נאפשר לשר הביטחון להעריך מעצר של חשודים ללא סיבה רק בשביל להשתמש בהם כקלף למשא ומתן, המדינה תמיד תצטרך לעצור אנשים שאין להם סכנה לביטחון המדינה, כמו משפחות של פושעים שרק יש להם זיקה אל הפושע ולא חלק מין הפשע. שופט זה מסכים עם השופט ברק וטוען שצריך לקבל את העתירה.

השופט י' קדמי: השופט י' קדמי רואה ערך עליון בחזרת שבויים למדינה, ושצריך לעשות את מירב המאמצים כדי להחזירם וזה יגרום לשמירה על מול החיילים. והחזרת שבויים זה הוא גם חלק גדול משמירת בטחון המדינה. לכן החזקת העותרים לדעתו זהו ערך לשמירת בטחון המדינה כי כך נוכל להחזיר שבויים למדינה. בנוסף הוא טוען שלא צריך להיות קשר ישיר בין העצור לבין בטחון המדינה אלא יכול להיות גם קשר עקיף כמו במקרה זה עם החזרת שבויים. השופט קדמי מתנגד למשפט הבינלאומי כי הוא טוען ששימוש במעצר מינהלי יכול גם לשמש החזרת שבויים כאשר אין אמצעים אחרים והמשפט הבין לאומי לא יכול להתנגד לכך. לסיום חושב השופט קדמי שצריך לדחות את הדיון לפעם נוספת ולשמוע את גורמי הביטחון בנוגע להתפתחויות של המשא ומתן.

השופט י' טירקל: השופט י' טירקל חושב כמו השופטים חשין וקדמי, שזכויות הלוחמים והשבויים מתנגשים אל מול הזכויות של העותרים של חופש החירות והכבוד ושמצב זה קורה אנחנו צריכים להעדיף את זכויותיהם של הלוחמים הישראליים, השופט י' טירקל חושב שצריך לדחות את הדיון לעוד חודשיים ולראות את ההתפתחות של המשא ומתן.

השופטת ד' דורנר: השופטת מסכימה עם דבריו של הנשיא ברק. היא טוענת שהמדינה אינה רשאית להחזיק בעותרים מכוח חוק המעצרים. לטענתה המדינה אינה מחזיקה את העותרים כשבויי מלחמה לכן לפי הדין הבינלאומי איננו יכולים להריך את מעצרים מפני שלפי אמנת ז'נבה השלישית שהיא מתירה להאריך מעצר של שבויי מלחמה²⁹.

לסיכום השופטת ד' דורנר חושבת שצריך לקבל את העתירה ולשחרר את העצורים.

²⁹ סעיף 118, אמנת ז'נבה בדבר הטיפול בשבויי מלחמה מ-12 באוגוסט 1949, כ"א 1, ע' 453, 511-510

סיכום פסק הדין

העתירה התקבלה. ביהמ"ש קובע ברוב קולות כי כיוון שהדרך החוקית היחידה להחזיק בעותרים היא מעצר מינהלי לפי חוק המעצרים, וכיוון שלפי חוק המעצרים אין סמכות לעצור אדם שלא נשקפת ממנו סכנה לביטחון המדינה - יש לשחרר את העותרים.

סיכום משפט ישראלי:

המוסר בעת מלחמה במשפט הישראלי הוא נושא ששנוי במחלוקת מכיוון שישראל היא מדינה שמתמודדת באופן יום יומי עם מלחמות ופיגועים, וכל מקרה הוא שונה וצורת הפעולה בו צריכה להיות שונה כדי לנהוג באופן מוסרי. מפסקי הדין והמאמרים שקראתי במהלך הכנה העבודה למדתי שלא תמיד החיילים וכוחות הביטחון יכולים לפעול בצורה מוסרית וזאת בעקבות אילוצים של המלחמה. לאחר המלחמה. לאחר המלחמות או הפיגועים מגיעים בדרך כלל לבית משפט והמדינה בודקת האם חייל פעל בצורה מוסרית או לא. כך אנו במשפט הישראלי שומרים על הגינות. מגיעים לבית המשפט בעקבות ארגונים פעילים שדואגים לשמור על זכויות הערבים שנמצאים בשטחים. לדעתי, בעיית המוסר עולה מכיוון שאין לנו חוקים מספיק ברורים ומתאימים במשפט הישראלי כיצד חייל צריך לנהוג בזמן פיגועים ומלחמות ואירועים שונים, כמו תקנה 119 שדנתי בה במהלך עבודתי.

השוואה בין ישראל לעברי:

בפסק הדין בג"ץ 8091/14 - המוקד להגנת הפרט ואח' נ' שר הביטחון ואח', (2014) נעשה

שימוש במשפט עברי. השימוש נעשה כך:

"העותרים הציגו "האיסור על ענישה קולקטיבית במשפט העברי"; ויפה עשו. בסוגיה

ערכית עסקינן, מוסרית, קשה ונוקבת, וראוי לדון בה על-פי ערכיה של מדינת ישראל

כמדינה יהודית ודמוקרטית.³⁰ העותרים הציגו את דבריו של אברהם אבינו, אשר טען מול הקדוש ברוך הוא נגד הפיכת סדום ועמורה בצורה קולקטיבית.

"ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע... חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק כרשע, חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט"³¹ "בחמישים צדיקים החל אברהם אבינו את משאו ומתנו עם "השופט כל הארץ", ובעשרה צדיקים פלה. אם ימצא כמספר הזה, הבטיח אלוקים לאברהם לא להרוס את העיר: "לא אשחית בעבור העשרה"³² על פחות מעשרה, לא ביקש אברהם. (פסוקים לב-לג)).

בנוסף הפנו העותרים, לדברי השופט מ' חשין שדיבר על העקרון הבסיסי במשפט העברי, כי "איש בחטאו יומת":

"על הקושי שבהפעלת הסמכות על-פי תקנה 119 לתקנות ההגנה עמדתי כמה וכמה פעמים... נטעתי עצמי בעקרון-יסוד במשפט, וממנו – כך אמרתי – לא אנוע לא הימין ולא השמאל. ואותו עקרון-יסוד כולנו ידענו ושנינו מאז היותנו: איש בעונו יישא ואיש בחטאו יומת. וכדבר הנביא: "הנפש החטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן, צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת רשע (קרי: הרשע) עליו תהיה" (יחזקאל, יח, כ). אין עונשין אלא-אם-כן מזהירין ואין מכים אלא את העבריין לבדו. זו תורת משה והוא הכתוב בספר תורת-משה: "לא-יומתו אבות על-בנים ובנים לא-יומתו על-אבות כי אם-איש בחטאו יומת (קרי: יומת)" (מלכים ב, יד, ו)³³

השופט נ' סולברג מציג קול המוסר והצדק מתקיים כי "איש בחטאו יומת" לא עומד בבדידותו, לא כגישת העותרים שטוענים שרק הוא נמצא. צריך להבחין בין ענישה גופנית קולקטיבית לבין פגיעה רכושית, קיים פער גדול וגם בפאן המוסרי בניהם.

גישת המשפט העברי איננה חד-מימדית, אלא מתחשבת בזכויות ובעקרונות נוספים, גם הם חשובים, על דרך של איזון והשלמה.

חשוב להציג גם את הצד השני במשפט העברי ולהבהיר כי כן ניתן עונש על בני משפחתו שלי מי שפשע, ענישה זו נדירה אך קיימת.

³⁰ בג"ץ 8091/14 - המוקד להגנת הפרט ואח' נ' שר הביטחון ואח', עמ 28 16 (2014)

³¹ שם, יח, כג-כה

³² שם, יח, לב

³³ בג"ץ 2006/97 ג'נימת נ' אלוף פיקוד המרכז, פ"ד נא(2) 651, 654-655 (1997); ראו גם בג"ץ 2722/92 אלעמריין נ' מפקד כוחות צה"ל ברצועת עזה, פ"ד מו(3) 693 (1992).

כך למשל, רב פלטוי גאון פסק שניתן להוציא ילד מבית ספר כסנקציה נגד אביו, וזאת כדי לאלץ את האב למלא אחר צו של בית הדין, ולמען הגנת העקרון של שלטון החוק ואכיפת הדין³⁴

הראייה קוק הצדיק סנקציות קולקטיביות כלפי קהילה, אשר החליטה לכבד בתפקיד ציבורי אחד מראשיה למרות שחילל את יום הכיפורים, וזאת לשם מניעת חילול השם בפרהסיה³⁵

דברי השופט נ' סולברג: בשעת מלחמה צריך לפעול הזהירות אך, בשעת מלחמה יש דינים מיוחדים, ובחסותם אין מניעה מוחלטת מפני פגיעה סביבתית. ברם, שעת מלחמה היא אתגר מוסרי. הכלים המשמשים את הלוחמים בשדה הקרב, הם כלי קטל והרס, אשר ברגיל סותרים את ערכי המוסר ואת זכויות האדם. התורה מזהירה את הלוחמים בזמן מלחמה. "ונשמרת מכל דבר רע"³⁶ לעת מלחמה נועדו מצוות מיוחדות על מנת להתמודד עם משברים מוסריים ורוחניים: "לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע"³⁷

לסיכום דברי השופט נ' סולברג: מחד גיסא, צריך לשמור על המוסר וזכויות האדם בשעת מלחמה "נקרא המקום רחום, אף אתה היה רחום"³⁸ מאידך גיסא, נזכור ונשמור בדיבור אחד גם זאת: "כל שהוא רחמן על אכזרים, לסוף נעשה אכזר על רחמנים"³⁹ בין שני קטבים אלו נצטוונו לדון ולהכריע, כשעל כף המאזניים האחת – הריסת ביתו של מחבל, ופגיעתה במשפחתו, ועל כף המאזניים שמנגד – נשקלת הצלחת חיים.

חוק יסודות המשפט:

"ראה בית המשפט שאלה משפטית הטעונה הכרעה, ולא מצא לה תשובה

³⁴ תשובות הגאונים, שערי צדק ד, ה, סימן יד; יובל סיני, "יישום המשפט העברי בבתי המשפט בישראל", 444 (2009)

³⁵ דעת כהן, קצ"ג; בטיסט, 234-235

³⁶ דברים כג, יג

³⁷ דברים, כ"א, יא

³⁸ ספרי, עקב, מ"ט

³⁹ ילקוט שמעוני, שמואל א, קכ"א

בדבר חקיקה, בהלכה פסוקה או בדרך של היקש, יכריע בה לאור עקרונות החירות, הצדק, היושר והשלום של מורשת ישראל.⁴⁰ ניתן לראות בפסק הדין שהצגתי⁴¹ שלא היה מענה חד משמעית לשאלה האם תקנה 119 מוסרית בחוקים הישראליים, לכן השופט נ' סולברג נעזר בדברי תורה ורבנים אשר היה להם קשר לענישת משפחה.

סיכום השוואה בין ישראלי לעברי:

בין המשפט העברי למשפט הישראלי קיים שוני, ניתן לראות זאת מין הדברים העולים בעבודתי, במשפט העברי החוקים ברורים ומובנים בדיוק כיצד צריך לפעול במלחמה ובמצבים שונים ואף לפרטי פרטים. במשפט הישראלי החוקים ברורים אך שנויים במחלוקת, כל חוק ותקנה ניתנים לאין סוף פרשנויות ודעות שונות.

אך בסופו של דבר גם המשפט העברי והמשפט הישראלי פועלים על מנת להגיע למצב המוסרי ביותר שאפשר להגיע אליו בזמן מלחמה פיגועים או אירועים שונים.

משפט משווה:

במשפט משווה אני אציג כיצד שופט השתמש זר בפסק דין:

בג"ץ 3293/07 עדאלה ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח' (2009):

---

⁴⁰ חוק יסודות המשפט, תש"ם-1980

⁴¹ ראו לעיל הערה 31

במשפט זה היה הרכב של שלושה שופטים, עדאלה הגיש עתירה לבג"ץ בשיתוף עם המרכז הפלסטיני לזכויות אדם בעזה ואל-חאק. בעתירה הם ביקשו לפתוח בחקירה פלילית בעקבות הפגיעה באזרחים והרס הבתים ברצועת עזה אשר אירעו במהלך המבצעים הצבאיים "קשת בענן" ו-"ימי תשובה", מבצעים אולי בוצעו לפני ההתנתקות של ישראל מעזה. חשוב לציין שמבצעים אלו בוצעו בעקבות פגיעות חוזרות מצד הערבים ביהודים במהלך מאי 2004 כתוצאה מפגיעות אלו נהרגו כ- 19 יהודים. חיילים, נשים וילדים ז"ל, היה חשש שהכלים שבאמצעותם רצחו הערבים את היהודים הוברחו באמצעות מנהרות לאחר מאי בוצעו עוד פיגועים וירי קסאמים ונהרגו יהודים נוספים, לכן מדינת ישראל יצאה לשני המבצעים "קשת בענן" ו-"ימי תשובה". העתירה נדחתה בעקבות שתי טענות כוללנות ושיהוי.

אגש ישר לענייני הדברים: נעשה שימוש בפסק דין זה במשפט זר, במשפט הבינלאומי השימוש נעשה גם על ידי השופטים וגם על ידי העותרים. העותרים השתמשו בדין הבינלאומי, הם הציגו שהמבצעים נוגדים את הדין הבינלאומי "העותרים הציגו את במסגרת אירועים שהתרחשו במהלך המבצעים, מעשים המהווים עבירות פליליות הן לפי הדין הבינלאומי הן לפי חוק העונשין, התשל"ז 1977⁴²" דברי הנשיאה ד' ביניש: ד' ביניש טוענת שאם מתקיים חשש להפרת זכויות אדם צריך לחקור את המקרה מתוך חובתה של ישראל להגן על האזרחים הנמצאים בשטחי המלחמות וזה הכפוף למשפט הבינלאומי ולאמנת ג'נבה. "חובה זו נגזרת ישירות מחובתה של ישראל להגן על חייהם של האזרחים המוגנים בשטחים המוחזקים בתפיסה לוחמתית מפני פגיעה מכוונת והיא מעוגנת גם בהוראות המשפט הבינלאומי ההומניטארי, כך בסעיף 146 לאמנת ג'נבה"⁴³

אך עם זאת הנשיאה ד' ביניש אומרת האם ראוי ומוסרי לפתוח חקירה פלילית בנושא של אירוע זה, צריך לבחון את הנסיבות- נהרס רכוש ונפגעו אזרחים בשטחי המלחמה אך כל זאת קרה בעקבות פיגועים רבים קרו בשטחי ישראל, ובישראל נהרגו גם המון יהודים חפים מפשע, לכן לא בטוח שהופרו דיני מלחמה ישראלים ואף לא בינלאומי שהפרת דין

⁴²חוק העונשין, התשל"ז 1977 "אין עבירה ואין עונש עליה אלא אם כן נקבעו בחוק או על-פיו"
⁴³ בג"ץ 3293/07 עדאלה ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח' 10 12 (2009)

בינלאומי זוהי הפרה חמודה. "חקירה מסוג זה יש לבצע כאשר מתעורר, על פניו, חשד לביצוע התנהגות החורגת מן הדין הישראלי או בהפרות חמורות של הדין הבינלאומי העולות כדי עבירות פליליות לפי דיני העונשין"⁴⁴

ביבליוגרפיה

משפט עברי:

אור החיים, בראשית ל"ד, כ"ה
מהר"ל, גור אריה שם; בתרגום חופשי.
מסכת סופרים ט"ו, י
רמב"ם, הלכות מלכים ה', א-ב
רמב"ן, בראשית ל"ד, י"ג
תשובות הגאונים, שערי צדק ד, ה, סימן יד

---

⁴⁴ בג"ץ 3293/07 עדאלה ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח' 12 11 (2009)

חקיקה:

תקנות ההגנה (שעת-חירום), 1945
סעיף 118, אמנת ז'נבה בדבר הטיפול בשבויי מלחמה מ-12 באוגוסט 1949
חוק העונשין, התשל"ז 1977
חוק יסודות המשפט, תש"ס-1980
סעיף 8 לחוק היסוד תוקן -1994

פסיקה

בג"ץ
בג"ץ 2722/92 אלעמרין נ' מפקד כוחות צה"ל ברצועת עזה, פ"ד מו(3) 693 (1992).
בג"ץ 2006/97 ג'נימת נ' אלוף פיקוד המרכז, פ"ד נא(2) 651, 654-655 (1997);
בג"ץ 6288/03 סעאדה נ' אלוף פיקוד העורף, פ"ד נח(2) 289, (2003)
בג"ץ 3293/07 עדאלה ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח' (2009)
בג"ץ 8091/14 - המוקד להגנת הפרט ואח' נ' שר הביטחון ואח' (2014)
בגץ 798/89 שוקרי נ' שר הבטחון (לא פורסם) פסקה 4 (השופט ברק)
דנ"פ
דנ"פ 97 / 7048 פלונים נ' שר הביטחון פ"ד נד (1) 721 (2000)

ספרות מחקר

גרוס, עמנואל מאבקה של דמוקרטיה בטרור: היבטים משפטיים ומוסריים. תל אביב: נבו (2004)

רפלקציה:

עבודה זו הייתה מאוד מאתגרת בשבילי, זאת פעם ראשונה שיצא לי להכין עבודה ברמה כזו, עבודה שבה אני צריכה למצוא את החומר לבד ולא חומר שהמורה מביאה לי בצורה מסודרת. בעקבות כך שהייתי צריכה לאסוף את החומר לבד העמקתי את הידע שלי

בנושא, ועכשיו יש לי ידע רב על מוסר בעת מלחמה ואף גיבשתי דעה משל עצמי בעקבות חומר אובייקטיבי שקראתי. היה לי קשה בעבודה למצוא חומר שבדיו מתאים לנושא שלי ובנוסף היה לי קשה להבין את הכתוב במשפט העברי אך הצלחתי לעשות זאת בעזרת פרשנויות של חכמים שונים. קושי נוסף שעלה לי בזמן הכנת העבודה הוא השילוב עם הלימודים בבית הספר אך עם ארגון סמן נכון הצלחתי לעשות זאת.

נספחים:

פרשת לך לך:⁴⁵

"אל תירא אברם": בפרשת לך-לך, מובא סיפור מלחמת העולם הראשונה בהיסטוריה

האנושית, מלחמת "ארבעה מלכים את החמשה" (בראשית יד). מלחמה זו הסתיימה

---

⁴⁵ אל תירא אברם" ירון אונגר* פרשת לך לך, תשס"ו, גיליון מס' 230 דעת
www.daat.ac.il/mishpat-ivri/skirot/230-2.htm

בתבוסת מלכי ארץ ישראל ובמהלכה נשבה לוט, בן אחי אברם. משנודע הדבר לאברהם אבינו, נחלץ לעזרת אחיינו ויצא בראש "חניכיו ילידי ביתו" (שם, יד) להילחם במלכי הצפון. צבא אברהם הצליח להביס את צבא ארבעת מלכי הצפון, והשיב את הרכוש לבעליו ושחרר את השבויים. אחר הדברים האלה, "היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר, אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד". מתברר, שחשש כבד העיב על שמחת הניצחון, אך סיבתו אינה ידועה לנו.

במדרש מובאים דברי רבי לוי על הסיבה לחשש זה:⁴⁶ "מפני שהיה אברהם מתפחד ואומר: תאמר אותן האוכלוסין שהרגתי שהיה בהם צדיק או ירא שמים". יראתו של אברהם נבעה מייסורי מצפון שהתעוררו בלבו עקב החשש שמא הרג בלחימה "צדיק או ירא שמים".

את תשובת הקב"ה מסביר רבי לוי במשל:

משל לתבן [=אדם שמקצועו איסוף תבן] שהיה עובר לפני פרדסיו של מלך. ראה חבילות של קוצים, וירד ונטלם, והציץ [המלך] וראה אותו, והתחיל מטמן מפניו. אמר לו [המלך]: מפני מה אתה מיטמן? פועלים הייתי צריך שיקושו אותה. עכשיו שקששתה אתה, בוא וטול שכרך. כך אמר הקב"ה לאברהם: אותם האוכלוסין שהרגת קוצים כסוחים היו.

רק הגילוי האלוקי, שלא היה בין מי שהרג אברם איש חף מפשע, הצליח להפיג את חששו של אברם.

לפי פרשה זו ניתן לראות את המוסריות שעלתה בזמן מלחמה, אברם נלחם במלחמה אך עדיין היה מודאג שהרג צדיקים, וחפי מפשע למרות שהמלחמה התנהלה בצורה מוסרית.

---

⁴⁶ ראה א' שפירא, "על המגמה להגבלת המלחמה ועידונה", עיוני מקרא ופרשנות ז (תשס"ה), עמ' 335.